

УДК 378.015.31:[141.5+17.022.1]-025.18-047.44(045)

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-97-4-25-36>**АСПЕКТНИЙ АНАЛІЗ ГЕНЕЗИ КАТЕГОРІЇ «ГАРМОНІЯ»****О. Б. Борзник**

ORCID 0000-0002-2394-9230

Стаття присвячена аспектному аналізу генези категорії «гармонія». Установлено, що сучасне суспільство потребує професійних дій щодо окультурення, утвердження морально-ціннісних орієнтирів, сприяння самоусвідомленню того, що людина є гармонійною часточкою Всесвіту та відновлення гармонії у системі людина-людина-природа-суспільство. З'ясовано, що відповідно до специфіки певного напрямку науки різні аспекти феномену «гармонія» безпосередньо чи опосередковано розкриваються філософією, психологією, етикою, естетикою та педагогікою. Аналіз наукової літератури засвідчив, що гармонія є філософською категорією, розуміння якої в кожному історичному часовому проміжку пов'язане з проблемами космології, гносеології, етики, базисом яких є естетичні ідеали та уявлення про особистість, суспільство та світобудову. Установлено, що вперше лексема «гармонія» зустрічається у міфології давніх греків. Доведено, що Античність сформувала раціоналістичну гармонію як пайдею, що відображає духовні, моральні, етичні й естетичні імплікації. Наголошено, що прихід епохи Нового часу надає естетичне пояснення явищу гармонії як прекрасного: результат зміни світогляду особистості, злиття внутрішнього світу в єдине гармонійне ціле шляхом вольової діяльності. З'ясовано, що у Новітньому часі розуміння гармонії набуває більш диференційного та структурованого вигляду, де простежуються не лише філософські, але й психологічні аспекти. Установлено, що наприкінці ХХ століття уявлення про гармонію піддається іронічному, деструктивному поитовху редуції, змінити які покликане ХІХ століття шляхом відновлення втрачених духовних, моральних істин. Доведено, що сучасні науковці розкривають поняття «гармонія» крізь призму благополуччя, краси та духовності.

Ключові слова: гармонія, духовність, краса, благополуччя, гармонійні міжособистісні відносини.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Світ

розвивається стрімкими темпами, однак людська істота залишається на тому ж рівні духовної еволюції, на якому і була дві чи три тисячі років тому. Безумство людей зайшло занадто далеко. Світобачення зводиться до того, що для суспільства світ постає у ролі супермаркету, де пропонуються чисельні розваги, насолоди заради задоволення (Климишин та Климишин, 2006, с. 108). Людство переконане, що метою їхнього буття на Землі є споживання та безкінечні насолоди. Це своєю чергою призводить до знецінення людської гідності та її життя, духовної кризи, культурної занедбаності, втрати людиною духовних і моральних орієнтирів та дисгармонії у всіх сферах її життєдіяльності.

Тож, реальність вимагає адекватних і професійних дій щодо окультурення сучасного суспільства, утвердження морально-ціннісних орієнтирів особистостей, сприяння самоусвідомленню того, що людина є гармонійною часточкою Всесвіту, природи, суспільства. За таких умов уможливіється повноцінне функціонування і розвиток особистості, реалізація її багатого унікального внутрішнього світу та відновлення гармонії у системі людина-людина-природа-суспільство.

Гармонія наскрізно пронизує всі сфери життєдіяльності людини. Кожна людина свідомо чи підсвідомо прагне віднайти гармонію в усіх сферах її буття. Життя – це і є шлях особистості у пошуках гармонії. Щоденно у системі «людина-людина» стикаються дві зовсім відмінні неконтрольовані енергії, які лише у міру обізнаності індивідів, їх вихованості, духовності можуть збалансовувати і врівноважувати одна одну, забезпечуючи таким чином гармонію.

У зазначеному контексті актуальності набуває проблема приведення усіх сфер життєдіяльності людини у стан гармонії, зокрема встановлення, підтримка та розвиток гармонійних міжособистісних відносин. Відносини з іншими людьми надають основний сенс людському існуванню. Гармонія на рівні міжлюдських відносин є найвищим рівнем прояву морально-духовних якостей особистості, культури поведінки, гуманності у відносинах з іншими, що орієнтують її на усвідомлення необхідності присутності у світі людей, знаходження власного місця в соціумі, утвердженню людяного в її ставленні до інших, осмислення важливості вияву доброти, довіри, щирості до оточуючих. Тому досягнення гармонії у міжособистісних відносинах є надзвичайно важливим, смислотворчим чинником існування людини як соціальної істоти та приведення у стан гармонії й інших сфер її буття.

Переконані, що досягнути глибину гармонії людського буття у Всесвіті в цілому та міжлюдських відносин зокрема, можна шляхом усвідомлення сутності феномену «гармонія».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Пошук шляхів досягнення людиною гармонії у різних сферах життєдіяльності має тривалу історію. Відповідно до специфіки певного напрямку науки різні аспекти категорії «гармонія» безпосередньо чи опосередковано розкриваються крізь призму філософії, психології, етики, естетики та педагогіки. Так, витoki поняття «гармонія» знаходимо у працях філософів, зокрема Античності (Аристотеля, Геракліта, Гомера, Піфагора, Платона, Сократа), Середньовіччя (Августина, Ф. Аквінського й інших), Новітнього часу (Г. Гегеля, Дж. Дьюї, Е. Канта, Е. Касіра, А. Норт Уайтхеда, Д.-Г. Паркета, А. Поліса й інших) та сучасності (В. Ільїна, В. Кременя, С. Крилової, Р. Лукманової, І. Нагіленко й інших). У ході аналізу наукової літератури з проблеми дослідження з'ясовано, що науковці розкривають поняття «гармонія» у різних аспектах. Так, Л. Куліков вказує на те, що гармонія є переживанням благополуччя людиною у різних сферах її життєдіяльності. С. Крилова, А. Кушнір, Р. Сопівник категорію «гармонія» розглядають паралельно з поняттям краси. О. Молчанюк, М. Роганова, Г. Шевченко розкривають поняття гармонії крізь призму духовності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на те, що наявні дослідження з порушеної проблеми значно збагачують її теоретичне та методичне підґрунтя, однак питання здійснення виховних впливів на особистість з метою досягнення нею гармонії у різних сферах життєдіяльності, зокрема міжособистісних відносинах, залишається висвітленим частково.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності та генези походження поняття «гармонія».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Слід зазначити, що гармонія наповнює сенсом буття людини у Всесвіті, її життєдіяльність, значною мірою духовно відтворюють її саму.

У широкому смислі поняття «гармонія» (від грець. *harmonia* – зв'язок, співзвучність, стрункість, узгодженість, врівноваженість, співрозмірність, злагодженість) вживається для відображення різноманітних аспектів організованості цілого на противагу хаосу і безпорядку як проявам дисгармонії (Помиткіна, 2007).

Від своєї природи гармонія є філософською категорією, розуміння якої в кожному історичному часовому проміжку пов'язане з проблемами

космології, гносеології, етики, базисом яких є естетичні ідеали та уявлення про особистість, суспільство та світобудову.

Уперше лексема «гармонія» зустрічається у міфології давніх греків, де уявлення про гармонійність мали персоніфікований характер. Саме в образах батьків Гармонії, бога війни Ареса та богині любові й краси Афродіти, відобразились бачення філософів гармонії як дуальної категорії, в якій породжується і зливається два начала: любові й війни, краси і боротьби, що справило суттєвий вплив на усвідомлення вектору виховання у даному напрямі (Franklin, 2002, с. 4).

Кожен з мислителів Античності зробив значний вклад у філософське осмислення таємничої сили гармонії. Так, у роботах Гомера гармонія – згода, договір, мирна подія. Алкмеон визначав її як рівновагу протилежно спрямованих сил. За вченням піфагорійців (вперше почали трактувати гармонію як єдність протилежностей), гармонія є синтетичним сполученням протилежностей: межі та безмежного, парного та непарного, однини та множини тощо. Геракліт заглибив поняття гармонії: пов'язана з боротьбою протилежностей, без якої гармонія не існує; коли ворогуюче з'єднується – найпрекрасніша гармонія. Сократ стверджував, що досягти гармонії можна через внутрішній світ людини: тільки розібравшись у собі, індивід здатен встановлювати гармонію з навколишнім світом. Платон запропонував універсальне тлумачення гармонії, яке творить розум, воля, відчуття об'єднані ідеєю добра. Аристотель у феномен «гармонія» вніс поняття міри – середина між крайнощами світу (Кремінь, Ільїн, 2005, с. 105).

Власне, Античність сформувала раціоналістичну гармонію (ідеали для людини й ідея для суспільства, які сприймаються через гармонію розуму та відчуттів на рівні особистості та суспільства) як пайдею, що відображає духовні, моральні, етичні й естетичні імплікації (Нагіленко, 2007, с. 13-15).

Як підтверджує аналіз наукової літератури, саме давньогрецьке уявлення про гармонію стало фундаментальною основою для прийдешніх часових епох, кожній з яких властиві типові погляди на даний феномен. Так, для Середньовіччя характерна теологічна гармонія, що стверджує: основою встановлення гармонії є ідея входження Ісуса Христа в людський образ, а любов до Бога поєднує душу та тіло людини в єдине ціле. Отже, центральним утворенням постає не людина, а Бог (Євангелія від Матвія, 1991).

В епоху Відродження поновлюються та трансформуються піфагорійські уявлення гармонії, а прихід епохи Нового часу поступово витісняє математичну гармонію і надає естетичне пояснення даного явища

як прекрасного: результат зміни світогляду особистості, злиття внутрішнього світу у єдине гармонійне ціле шляхом вольової діяльності (Нагіленко, 2010, с. 29).

У Новітньому часі розуміння гармонії набуває більш диференційного та структурованого вигляду, що набуває різноманітних смислових відтінків, де можемо вбачати не лише філософські, але й психологічні аспекти, адже за сучасними уявленнями інтелект і почуття є важливими компонентами особистості. Особливої уваги заслуговують погляди на розуміння гармонії таких мислителів, як Е. Канта (перш за все, це узгодженість між розумом і чуттєвістю), Г. Гегеля (співвідношення якісних відмінностей, взятих в їх сукупності і що впливають із сутності самої речі), А. Норт Уайтхеда (основою є краса космічного походження, у центрі якої така індивідуальність, що здатна з усіх протиріч продукувати гармонію), Дж. Дьюї, Д.-Г. Паркет (гармонія устанавлюється шляхом єдності в багатоманітності), Е. Касіреп (постійне балансування між протилежностями, як у зовнішньому, так і у внутрішньому житті індивідуальності), А. Поліса (форма співвідношення й взаємодії протилежностей) (Johnson, 1961).

Наприкінці ХХ століття уявлення про гармонію піддається іронічному, деструктивному поштовху редукції, змінити яке покликане ХІХ століття шляхом відновлення втрачених духовних, моральних істин та окультурення.

У сучасному евристичному вимірі гармонія трактується як: поєднаність, узгодженість, впорядкованість, злагодженість, взаємна відповідність зв'язків між складовими частинами цілого (Великий тлумачний словник української мови, 2005, с. 111); частина прекрасного, складові і прояви якого внутрішньо збалансовані, утворюючи досконалу цілісність (Новейший философский словарь, 2001); установка культури, що являється орієнтиром у напрямі осмислення світобудови (як у цілому, так і її фрагментів) і людини з позиції розуміння їх глибинної внутрішньої упорядкованості (Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія». Уклад. Н. Козирева, 2018, с. 13); баланс, рівновага між відчуттям власної значимості та відчуттям спільності, тобто передбачає реалізацію як зовнішніх (тілесних), так і внутрішніх (духовних) потенцій людини (Куликов, 2004).

На сьогодні одним із актуальних підходів до розгляду поняття «гармонія» є екзистенціальний підхід, відповідно до якого гармонія у людському існуванні являється не категорією, а насамперед ставленням (Лукманова, 2012). З позицій екзистенціалізму, гармонія не може бути

байдужою або неважливою, адже гостро переживаючи суперечливість власного існування, людина цілеспрямовано, а іноді й неусвідомлено прагне до гармонії як у внутрішньому світі, так і в зовнішньому, зокрема у відносинах з іншими. Джерел протиріч на шляху до гармонії у житті людини безліч, а де є протиріччя, там можлива конфронтація. Тож, зовнішня і внутрішня енергія міжособистісних відносин можуть існувати лише взаємодіючи і врівноважуючи одна одну. Однак, ця рівновага не може бути абсолютно стійкою, так як в цьому випадку виключається рух і розвиток. Екзистенціалісти запевняють, що будь-яке протиріччя, конфлікт енергій у міжособистісних відносинах потенційно містить можливість конструктивного розвитку та позитивного вирішення і веде особистість до гармонії.

У ході аналізу сучасної наукової літератури фіксуємо, що феномен «гармонія» дослідники розкривають через такі поняття як «краса», «благополуччя», «духовність».

З нашого погляду, абсолютно правомірним є розгляд європейськими філософами категорії «гармонія» паралельно з поняттям краси. Краса як соціально-філософський феномен, пропущений крізь екзистенційність людського буття, що поєднує в собі етичні й естетичні, філософсько-антропологічні її виміри, які охоплюють тілесні, духовні, душевні та екзистенційно-комунікативні модули буття людини, є не лише зовнішньою (красою людського тіла), а й внутрішньою (соціально-моральною) (Крилова, 2011). Переконані, що внутрішня краса, яка проявляється в соціально-моральному вимірі людського буття, вміщує в собі основні якості людини, такі як досконалість, виразність, завершеність, а також це краса вчинків, поведінки у міжособистісних відносинах.

Розглядаючи гармонію в суб'єктивному руслі, Л. Куликов (2004) вказує на те, що вона є переживанням благополуччя в духовному (відчуття причетності до багатств духовної культури суспільства, можливість приймати ті чи інші вищі цінності і вільно їм слідувати, переживати духовну єдність з іншою людиною, певною спільнотою людей або всім людством), психологічному (душевний комфорт, який являє собою злагожденість і цілісність психічних пізнавальних процесів і функцій, відчуття внутрішньої рівноваги), вітальному (гарне фізичне самопочуття, тілесний комфорт, відчуття здоров'я, задовільний фізичний тонус індивіда) та соціальному (задоволеність особистості своїм соціальним статусом, міжособистісними відносинами) його аспектах.

Отже, благополуччя – це узагальнене і відносно стійке переживання, що має особливу значущість для особистості, яке характеризується сприятливим психічним станом, що сприяє узгодженню протікання

психічних процесів, успішній поведінці, підтримує психічне і фізичне здоров'я людини, а отже, правомірно розглядається дотично із поняттям гармонії.

Найбільшу цінність для нашого дослідження становить розгляд феномену «гармонія» крізь призму духовності, де гармонія є прийняттям людиною самої себе, своєї індивідуальності, її самоотожненням зі світом, надбанням найкращих загальнолюдських рис, цінностей, принципів, досягненням досконалості та краси, результатом вияву яких є гармонійне співіснування у світі людей.

З нашого погляду, довершеною є думка Г. Шевченко (2004), яка з особливою силою наголошує, що духовність є відбиттям внутрішньої гармонії людини, натхненням душі, великої Мудрості, внутрішньої сили особистості, що вміщує в собі красу і узгодженість світу, єдність думок, почуттів і вчинків, моральні імперативи (с. 4).

Як справедливо наголошує О. Молчанюк (2020), духовність – це цілісний, синергетичний процес перетворення самого себе в пошуках вищих цінностей, і тільки тоді людина у своїх відносинах зі світом, природою, іншими людьми стане діяти осмислено, натхненно та прекрасно, що виведе її на шлях гармонії (с. 95).

Із погляду М. Роганової (2011), реалізація духовних потенцій людини полягає в необхідності жити, творити відповідно ідеалам істини, добра і краси, яка виступає як показник рівня людських відносин, почуттів, морально-естетичної громадянської позиції, здатності до співпереживання та милосердя (с. 102).

Виходячи з цих міркувань, духовність поєднує в собі сукупність усіх функцій свідомості, а також розум, почуття, волю, індивідуальні риси індивіда і проявляється в стійких загальнолюдських моральних цінностях, позитивному світогляді, ідейних переконаннях, наявних ідеалах, гуманних вчинках, які спрямовують діяльність людини на досягнення істини, добра, краси і любові у процесі самовдосконалення. Вона нівелює аморальне начало людської істоти, натомість наділяючи її найкращими людськими властивостями, які дозволяють віднайти гармонію у собі, жити у гармонії один з одним та світом у цілому. Тож, забезпечення духовного розвитку особистості не лише підвищує її духовно, а й сприяє досягненню людиною гармонії як у внутрішньому, так і в зовнішньому світі.

Аналіз літературних джерел засвідчує, що зазвичай гармонія реалізується у трьох сферах: віра в ідеали моралі, що веде до злагоди, внутрішнього душевного комфорту; через дотримання моральних принципів уможливується досягнення гармонії з Абсолютом Добра, тобто Богом; гармонія у відносинах індивіда з іншими людьми та

навколишнім середовищем (Потапюк, 2014). При цьому внутрішня гармонія неможлива без гармонійних зв'язків у соціумі (Куликов, 1997). У міжлюдських відносинах гармонія досягається шляхом дотримання християнського постулату: стався до ближнього свого так, як би ти хотів, щоб інші ставилися до тебе. Даний життєвий принцип передбачає, перш за все, визнання рівності людей, ставлення до особистості як найвищої цінності і є основою утвердження людського в людині та власної гідності.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, можемо констатувати, що поняття «гармонія» доречно вживати для позначення найвищого рівня духовних, моральних, етичних, гуманних проявів у міжособистісних відносинах так само, як і у світі, освіті, культурі, розвитку особистості. Переконані, що на рівні міжособистісних відносин гармонія – це рух у напрямку до істини і блага, краси, духовності, моральності, дотримання етичних норм та комфортного співбуття у світі людей.

Література

1. Великий тлумачний словник української мови. Харків, 2005. 915 с.
2. Євангелія від Матвія. Біблія. United Bible Societis, 1991. 296 с.
3. Климишин І. А., Климишин О. І. Синиці й журавлі: у пошуках першооснов буття. Івано-Франківськ : Нова зоря, 2006. 128 с.
4. Кремінь В. Г., Льїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник. Київ : Книга, 2005. 528 с.
5. Крилова С. А. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз) : монографія. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2011. 344 с.
6. Куликов Л. В. Психология настроения. Санкт-Петербург : Речь, 1997. 234 с.
7. Куликов Л. В. Психогигиена личности. Вопросы психологической устойчивости и психопрофилактики: учеб. пособ. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 464 с.
8. Лукманова Р. Х. Гармония как философская категория. *Вестник Башкирского университета : философия, социология, культурология и политология*. Башкир, 2012. Т. 17. №1 (I). 649 с.
9. Молчанюк О. В. Теоретико-методологічні засади виховання в майбутніх учителів біології ціннісного ставлення до природи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.07. Київ, 2020. 469 с.
10. Нагіленко І. А. Гармонія індивіда в поглядах філософів ХХ століття. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка: Філософські науки*, 2010. Вип. 53. С. 25-32.
11. Нагіленко І. А. Гармонія у філософських дослідженнях середньовіччя. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка: Філософські науки*. 2007. Вип. 32. С. 13-15.

12. Новейший философский словарь. Минск : Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. 1280 с.
13. Помиткіна Л. В. Психодинамічна неконгруентність особистості: діагностика, корекція та консультування: монографія. Київ : Книжкове вид-во НАУ, 2007. 180 с.
14. Потапов Л. М. Проблема формування духовної культури особистості. *Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education' 2014: Педагогика, психология, социология – общая и дошкольная педагогика.* 2014. 97 с.
15. Роганова М. В. Теорія і практика виховання духовної культури студентів вищих навчальних закладів засобами культурологічних дисциплін : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2011. 434 с.
16. Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» (для студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання усіх напрямів підготовки) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: Н. В. Козирева. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 69 с.
17. Шевченко Г. П. Педагогіка духовності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / гол. ред.: Г. П. Шевченко. Луганськ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. Вип. 1. Луганськ, 2004. С. 3–9.
18. Franklin J. C. Harmony in Greek and Indo-Iranian Cosmology. *The Journal of Indo-European Studies.* 2002. Vol. 30. № 1-2. URL : <http://www.kingmixers.com/Franklin%20PDF%20files%20copy/JIESprefinal.pdf> (дата звернення: 29.08.2020).
19. Johnson A. H. (Hrsg.): *The Interpretation of science.* Bobbs-Merrill, Indianapolis, New York, 1961. P. 59-64.

References

1. *Velykyi thumachnyi slovnyk ukrainскоi movy [Great Thesaurus of the Ukrainian language]* (2005). Kharkiv (ukr).
2. *Yevanheliia vid Matviia. Bibliia [Gospel of Matthew. Bible]* (1991). United Bible Societis (ukr).
3. Klymyshyn, I. A., & Klymyshyn, O. I. (2006). *Synysi y zhuravli: u poshukakh pershoosnov buttia [Tits and cranes: searching for existence origins]*. Ivano-Frankivsk: Nova zoria (ukr).
4. Kremin, V. H., & Ilin, V. V. (2005). *Filosofii: myslyteli, idei, kontseptsii: pidruchnyk [Philosophy: thinkers, ideas, concepts: a textbook]*. Kyiv: Knyha (ukr).
5. Krylova, S. A. (2011). *Krasa liudyny: osobystist, simia, suspilstvo (sotsialno-filosofskyi analiz): monohrafiia [Human beauty: personality, family, society (socio-philosophical analysis): monograph]*. Nizhyn: TOV Vydavnytstvo "Aspekt-Polihrاف" (ukr).
6. Kulikov, L. V. (1997). *Psikhologiya nastroeniya [Psychology of mood]*. Sankt-Peterburg: Rech (rus).

7. Kulikov, L. V. (2004). *Psihogigiena lichnosti. Voprosy psihologicheskoy ustoychivosti i psihoprofilaktiki: ucheb. posob.* [Psychohygiene of the individual. Questions of psychological stability and psychoprophylaxis: textbook]. Saint-Petersburg: Piter (rus).
8. Lukmanova, R. H. (2012). *Garmoniya kak filosofskaya kategoriya* [Harmony as a philosophical category]. *Vestnik Bashkirskogo universiteta: filosofiya, sotsiologiya, kulturologiya i politologiya, Vol. 17, 1 (I)*. Bashkir (rus).
9. Molchaniuk, O. V. (2020). *Teoretyko-metodolohichni zasady vykhovannia v maibutnikh uchyteliv biolohii tsinnisnoho stavlennia do pryrody* [Theoretical-methodological foundations of training values-based attitude to the nature of future biology teachers]. (Doctor's Thesis in Pedagogy). Kyiv (ukr).
10. Nahilenko, I. A. (2010). *Harmoniiia indyvida v pohliadakh filosofiv XX stolittia* [Harmony of the individual in the views of philosophers in the 20th century]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka: Filosofski nauky, 53* (ukr).
11. Nahilenko, I. A. (2007). *Harmoniiia u filosofskykh doslidzhenniakh serednovichchia* [Harmony in the philosophical studies of the Middle Ages]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka: Filosofski nauky, 32* (ukr).
12. *Noveyshyi filosofskiy slovar* [Contemporary philosophical dictionary] (2001). Minsk: Interpresservis; Knizhnyi Dom (bel).
13. Pomytkina, L. V. (2007). *Psykhodynamichna nekonhruentnist osobystosti: diahnostyka, korektsiia ta konsultuvannia: monohrafiia* [Psychodynamic incongruence of personality: diagnosis, correction and counseling: monograph]. Kyiv: Knyzhkove vyd-vo NAU (ukr).
14. Potapiuk, L. M. (2014). *Problema formuvannia dukhovnoi kultury osobystosti* [The problem of forming the spiritual culture of the individual]. *Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education' 2014: Pedahohyka, psykhohohyia, sotsyolohyia – obshchaia y doshkolnaia pedahohyka* (ukr).
15. Rohanova, M. V. (2011). *Teoriya i praktyka vykhovannya dukhovnoi kultury studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv zasobamy kulturolohichnykh dystsyplin* [Theory and practice of raising a spiritual culture of students at higher educational institutions by means of culturological disciplines] (Doctor's Thesis in Pedagogy). Luhansk (ukr).
16. Kozyrieva, N. V. (2018). *Slovyk-dovidnyk dlia pidhotovky do praktychnykh zaniat ta samostiinoi roboty z navchalnoi dystsypliny "Filosofiiia"* (dlia studentiv dennoi, zaochnoi ta dystantsiinoi form navchannia usikh napriamiv pidhotovky) [Dictionary-reference to prepare for practical classes and independent work for discipline "Philosophy" (for full-time, part-time and distance learning students of all areas of training)]. Kharkiv: O. M. Beketov National University of Urban Economy (ukr).
17. Shevchenko, G. P. (Ed.) (2004). *Pedahohika dukhovnosti* [Pedagogy of spirituality]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka: zb. nauk. prats, 1*. Luhansk: Publishing House of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (ukr).
18. Franklin, J. C. (2002). *Harmony in Greek and Indo-Iranian Cosmology. The Journal of Indo-European Studies, 30, 1-2*. Retrieved from <http://www.kingmixers.com/>

Franklin%20PDF%20files%20copy/JIESprefinal.pdf (date of appeal: 29.08.2020) (eng).

19. Johnson, A. H. (Hrsg.) (1961). *The Interpretation of science*. Bobbs-Merrill, Indianapolis, New York (eng).

АСПЕКТНЫЙ АНАЛИЗ ГЕНЕЗИСА КАТЕГОРИИ «ГАРМОНИЯ»

Е. Б. Борзык

Статья посвящена аспектному анализу генезиса категории «гармония». Установлено, что человечество нуждается в профессиональных действиях по утверждению морально-ценностных ориентиров, содействию самосознанию того, что человек является гармоничной частичкой Вселенной и восстановлению гармонии в системе человек-человек-природа-общество. Отмечено, что в соответствии со спецификой определенного направления науки различные аспекты феномена «гармония» прямо или косвенно раскрываются в философии, психологии, этике, эстетике и педагогике. Анализ научной литературы показал, что гармония является философской категорией, понимание которой в каждом историческом временном отрезке связано с проблемами космологии, гносеологии, этики, базисом которых являются эстетические идеалы и представления о личности, обществе и мироздании. Установлено, что впервые лексема «гармония» встречается в мифологии древних греков. Доказано, что Античность сформировала рационалистическую гармонию как пайдею, что отражает духовные, нравственные, этические и эстетические импликации. Отмечено, что приход эпохи Нового времени предоставляет объяснение явлению гармонии как прекрасного: результат изменения мировоззрения личности, слияние внутреннего мир в единое гармоничное целое путем волевой деятельности. Установлено, что в Новейшем времени понимание гармонии приобретает более дифференциальный и структурированный вид, где прослеживаются не только философские, но и психологические аспекты. Отмечено, что в конце XX века представления о гармонии подвергаются ироничному, деструктивному толчку редукции, изменить который призван XIX век путем восстановления утраченных духовных, нравственных истин. Доказано, что современные ученые раскрывают понятие «гармония» сквозь призму благополучия, красоты и духовности.

Ключевые слова: гармония, духовность, красота, благополучие, гармоничные межличностные отношения.

ASPECT ANALYSIS OF THE GENESIS OF THE CATEGORY "HARMONY"

O. B. Borzyk

The article deals with the aspect analysis of the genesis of the category "harmony". It is found out that modern society needs adequate and professional actions to cultivate and establish moral and value orientations, to promote self-awareness that a human is a

harmonious part of the universe, nature, society and to restore harmony in the system human-human-nature-society. It is established that according to the specifics of a particular science, various aspects of the phenomenon "harmony" are directly or indirectly revealed through the prism of philosophy, psychology, ethics, aesthetics and pedagogy. After analysing the scientific literature on the research problem, the author reveals that harmony is a philosophical category, understanding of which in each historical period is associated with the problems of cosmology, gnoseology and ethics based on aesthetic ideals and ideas about personality, society and universe. It is proved that Classical antiquity formed rationalist harmony as a paide, reflecting spiritual, moral, ethical and aesthetic implications. It is emphasized that the advent of the New Age provides an aesthetic explanation for the harmony phenomenon as beautiful: the result of changing the individual worldview, merging the inner world into a single harmonious whole through volitional activity. It is revealed that in Contemporary history the understanding of harmony acquires a more differential and structured form, where not only philosophical but also psychological aspects can be traced. It is established that at the end of the twentieth century the idea of harmony is subjected to an ironic, destructive impulse of reduction to change what is called the nineteenth century by restoring the lost spiritual, moral truths. It is proved that modern scientists reveal the concept "harmony" through the prism of the experiencing well-being in life spheres, the phenomena "beauty" and "spirituality".

Key words: *Harmony, spirituality, beauty, well-being, harmonious relations.*

Борзик Олена Богданівна – викладач кафедри природничих дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: emarkovich111@gmail.com

Борзик Елена Богдановна – преподаватель кафедры естественных дисциплин Коммунального учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета (г. Харьков, Украина). E-mail: emarkovich111@gmail.com

Borzyk Olena Bohdanivna – Lecturer of the Department of Natural Sciences, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: emarkovich111@gmail.com